

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἐξάγονται τὰ ἑξῆς: ὅτι ὁ ναὸς ἦτο πρότερον μικρὸς καὶ ἀπλοῦς κινδυνεύον δὲ νὰ καταπέση, ἀνηγέρθη μεγαλειέτερος καὶ λαμπρότερος· ὅτι ἡ ἀνέγερσις ἤρχισε τὴν 1ην Μαΐου τοῦ 1843 ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Βησσαρίωνος· ὅτι ταῦτα ἐγράφησαν κατὰ μῆνα Ἰούλιον τοῦ 1847, (τότε δὲν ἔζη πλέον ὁ Βησσαρίων), μετὰ τὴν λήξιν τῆς ἀνεγέρσεως, εἶχον ἐπικυρωθῆ οἱ λογαριασμοὶ αὐτῆς ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Μελετίου, ὅστις εἶχε διαδεχθῆ τὸν Βησσαρίωνα 2 Ἰανουαρίου 1847.

Μετὰ 25 ἔτη ἐπεσκευάσθη ὁ ναός, διότι εἰς τὰς σελίδας 41 καὶ 42 τοῦ προμνημονευθέντος (Γ') κώδικος ὑπάρχει «ἰσολογισμὸς ἐκκαθαρίσεως τῆς ἐπισκευῆς» αὐτοῦ τὸ 1869.

Εἰς τὴν Παναγίαν ἐλειτούργουν κατ' ἀρχὰς μὲν εἰς καὶ κατόπιν δύο ἱερεῖς μέχρι τοῦ 1888, ὅποτε, 24 Ἰουνίου προστέθη, κατὰ τοὺς κώδικας καὶ τρίτος· ἤδη ἀπὸ ἀρκετῶν ἐτῶν εἶναι πάλιν δύο ἱερεῖς.

Τὸ 1892 «κατεσκευάσθησαν οἱ καταρρεύσαντες τοῖχοι τῶν ἐκκλησιῶν», ἐπομένως καὶ τῆς Παναγίας.

Κατὰ τὸν εὐρωπαϊκὸν πόλεμον, ὅτε οἱ Βούλγαροι εἶχον καταλάβει τὸ Διδυμοτεῖχον, ὁ μητροπολίτης Διδυμοτείχου Φιλάρετος, τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἀνήγγειλε δι' ἐγγράφου αὐτοῦ πρὸς τὸν βούλγαρον διοικητὴν Ἀδριανουπόλεως Ρόζενταλ, κατ' ἄ ἀναφέρειν οἱ κώδικες, «ὅτι ἡ ἑλληνικὴ κοινότης (Διδυμοτεῖχου) προσφέρει μίαν ἐκκλησίαν τοῖς Βουλγάροις διὰ τὰς θρησκευτικὰς τῶν ἀνάγκας»· μετὰ τινος δὲ ἡμέρας, 16 Ὀκτωβρίου 1915, καὶ ἐν συνεδίᾳ τῆς δημογεροντίας, «ἡ Α. Σεβ. ἐδήλωσεν, ὅτι ὁ «Νατσάλνικ» (ἐπάρχος) Διδυμοτείχου κ. Γεωργίεφ ἐπὶ τῇ βάσει (ἐγγράφου) τοῦ ἐπαρχοῦ Ρόζενταλ διεκοίνωσεν . . . ὅτι οἱ Βούλγαροι προετίμησαν τὴν ἐκκλησίαν τῆς Παναγίας καὶ ὅτι ἔγεινεν ἡ παράδοσις αὐτῆς εἰς τὸν ἱερέα πατῆρ Δοῦτσον». Ὁ ἁ. Δελόγκας ἀναφέρει, ὅτι ἐλειτούργουν βουλγαριστὶ ἐν αὐτῇ, καθὼς ἀργότερον καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ναοῖς μέχρις οὗ, 11 Μαΐου 1920, ἐπὶ διασυμμαχικῆς κατοχῆς τῆς Δυτικῆς Θράκης, ἐπεστράφη ἡ Παναγία εἰς τοὺς ἡμετέρους, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ναοὶ εἶχον ἐπιστραφῆ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919.

Ἐπὶ τῆς ἀρχιερατείας τοῦ Φιλαρέτου Βαφείδου κατὰ τὸ ἔτος 1925—1926, διὰ τῶν οἰκονομῶν τῆς Παναγίας καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν Χριστιανῶν Διδυμοτείχου ἀνεκτίσθησαν οἱ τοῖχοι τοῦ περιβόλου καὶ ἀνυψώθη νέον ὑψηλὸν καὶ ὠραῖον κωδωνοστάσιον ἐπὶ τῆς κάτω ἐξωθύρας αὐτοῦ.

Τὸ κηροποιεῖον τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου.

Εἰς τὴν ἐμπροσθίαν αὐλὴν τοῦ μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου Ἁθανασίου καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ ἐλλειπῶς ἤδη λειτουργοῦντος κηροποιεῖου ἢ μᾶλλον κηροπωλείου ὑπῆρχε πρὸ ἐνὸς αἰῶνος μία οἰκία ἢ οἰκία αὕτη

Ἐπιτομή
Νικητὴς
Βαφείδης
«θεοκλιμίδης»
τ. 27! 1940
κ. 248-1
250

εἶχε μεταβιβασθῆ κληρονομικῶς εἰς τὴν Χατζῆ Σουλτάναν. Ἡ Χατζῆ Σουλτάνα εἶχε δωρήσει τὴν οἰκίαν της εἰς τὸν Ἅγιον Ἀθανάσιον ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κατοικῆ ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου της.

Ἐκεῖ ἡ Χατζῆ Σουλτάνα ἐδίδασκεν ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη τὰ πρῶτα γράμματα εἰς τὰ μικρὰ παιδιὰ τῆς πέριξ συνοικίας ἄρρενα καὶ θήλεια. Ἡρχίζον δὲ τὰ μαθήματα, κατὰ τὴν παλαιὰν καλὴν συνήθειαν, μὲ τὴν φράσιν «Σταυρέ, βοήθει μοι, ἄλφα, βῆτα, κ.τ.λ.», καὶ οἱ μαθητεύοντες ἐφερον κατὰ μῆνα ὡς διδάκτρα εἰς τὴν διδασκάλισσάν των 50 δράμια καφὲ ἢ 100 δράμια ζάχαριν ἢ ἄλλα παρόμοια εἶδη εἰς ἀνάλογα ποσά. Ἐγραφον δὲ ἐπὶ τῆς ἄμμου διὰ τῶν δακτύλων ἢ διὰ ξυλαρίου. Αἱ σχετικῶς μεγαλείτεροι μαθήτριά ἐπηρεστούν τὴν διδασκάλισσαν αὐτῶν μέχρι τοιούτου σημείου, ὥστε ὄχι μόνον νὰ κτενίζον τὴν κόμην της, ἀλλὰ νὰ πλύνουν καὶ τοὺς πόδας της!

Εἰς τοὺς σωζομένους κώδικας τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου ἀναγράφεται κατὰ τὸ ἔτος 1837, ὅτι ἐγένοντο «ἔξοδα δι' ὀντάδες ἔξωθι» τῆς ἐκκλησίας «γρόσια 894 παράδες 20» οἱ «ὀντάδες» οὗτοι, δηλαδὴ τὰ δωμάτια, εἶναι ἡ οἰκία τῆς Χατζῆ Σουλτάνης. Φαίνεται ὅτι ἦτο ἡρειπωμένη καὶ ἐγένετο ἐπιδιόρθωσις αὐτῆς καὶ ἐκτίσθησαν ἢ μᾶλλον ἀνεκαινίσθησαν οἱ «ὀντάδες» τὸ κτίριον τοῦτο ἐπὶ Μητροπολίτου Μεθοδίου (1878—1893) ἐχρησίμευσεν ὡς γραφεῖα τοῦ συλλόγου «Ἀγάπη», πολὺ δὲ ἀργότερον μετετρέπη εἰς κηροποιεῖον κοινοτικόν, δηλαδὴ τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως.

Ἡ πρώτη σκέψις περὶ ἰδρύσεως κηροποιείου ἐγένετο 11 Σεπτεμβρίου 1894 ἐπὶ Μητροπολίτου Φιλοθέου, ἐπραγματοποιήθη δὲ 9 Φεβρουαρίου 1900 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Φιλαρέτου Βαφείδου πρὸς τὸν σκοπὸν κυρίως τῆς οἰκονομικῆς ὑποστηρίξεως τῶν ἐκπαιδευτηρίων Διδυμοτείχου.

Ἐν τῷ κηροποιεῖῳ τούτῳ ἐχύνοντο κηρία καὶ λαμπάδες διαφόρων μεγεθῶν καὶ ἐπωλοῦντο εἰς ὠρισμένην καὶ συμφέρουσαν τιμὴν εἰς τοὺς χριστιανούς Διδυμοτείχου καὶ ὅλης τῆς ἐπαρχίας. Ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ πώλησις τῶν κηρίων ἦτο σχεδὸν μονοπωλιακὴ μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐποχῆς. Αἱ ἱκανοποιητικαὶ πρὸσοδοὶ τοῦ κηροποιείου καὶ κηροπωλείου ἀπέβησαν εἰς τῶν κυριωτέρων πόρων τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Διδυμοτείχου, χάριν ἐπιδιορθώσεως ἢ ἀνεγέρσεως σχολικῶν κτιρίων καὶ τῶν διαφόρων ἀναγκῶν καὶ ἰδίως τῆς μισθοδοσίας τῶν διδασκάλων.

Τὸ χρησιμώτατον τοῦτο ἴδρυμα, κατασχεθὲν, ὅπως καὶ ὁ μητροπολικὸς ναὸς καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ καὶ δημόσια κτίρια κατὰ τὴν βουλγαροκρατίαν, ἐπεστράφη τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1919. Κατὰ δὲ τοὺς τελευταίους πρὸ τοῦ μεγάλου πολέμου χρόνους, ἀλλὰ πρὸ πάντων κατὰ τοὺς μεταπολεμικούς, εἰργάζετο ἑλλιπῶς, καὶ ὄχι ἱκανοποιητικῶς. Τὸ κτίριον τοῦ εἶχε σχεδὸν καταπέσει ἐπὶ τέλους ὅλαι αἱ οἰκονομίαι τοῦ κηροποιείου, ὁμοῦ μετὰ τῶν ἄλλων χρημάτων του γενικοῦ ἐν τῇ ἱερᾷ μητροπόλει κοινοτικοῦ ταμείου, διετέθησαν εἰς τὴν τὸ 1925—26 γενομένην ἐκθεμελίωσιν ἀνεγερσιν τοῦ νέου μεγάρου τῆς Μητροπόλεως. Ἀνασυσταθὲν ἀπὸ τοῦ 1928 ὑπὸ τοῦ Μητροπολίτου Διδυμοτείχου Ἰωακείμ, λειτουργεῖ καὶ πάλιν ὅπωςδὴποτε πρὸς σχετικὴν ἐνίσχυσιν τοῦ πτωχοῦ Μητροπολιτικοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου. Ἡ ἐπιτροπὴ τοῦ ναοῦ ἐπιδιόρθωσε κατὰ τὸ δυνατόν τὸ καταρρέον κτίριον τοῦ κηροποιείου.

ΧΑΤΖΗ ΣΟΥΛΤΑΝΑ

Ἐν τῆν ἐπιπροσδιόχου τῶν μισροσκόπου ναοῦ
τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ ἐν τῆν δέον τοῦ ἐγγυῶν
ἢ ἢ γενουρραίνου προσωπίου ἢ μάζου προσωπίου
ον ἰωῆρε. ὡς ἴσος ἀγῶνος μία οἰκία. ἡ οἰκία αὐ-
τῆ ἔχε μεταβασθῆ ἰκρονομῆς ἐν τῆν Χατζῆ
Σουλτανῆ ἢ οἰκία ἦτο ἀρχεῖν τοῦ παπαθανασίου
καὶ οἰκία τῶν ἀρχεῖν παπα ἑυαγγέλου καὶ εὐσταθίου
τοῦ μετὰ ἀξάνου ἀρχεῖν τοῦ εὐδίου τοῦ παπαδό-
που ἢ κατὰ οἰκίαν. ἡ Χατζῆ Σουλτανῆ ἔχε δωρεῖν
τῆν ἐν δόμῳ οἰκίαν τῆς ἐν τῶν Ἀγίων Ἀθανασίου ἰωῶ
ρὸν ἔσον νὰ ναλομῆ ἐν αὐτῆ μίχε τοῦ δανείου τῆς.

h. Sultana
be
f. Sultana

Ἐν τῆ Χατζῆ Σουλτανῆ εἰσάσεν εἰς ἀρκετὰ ἔτη τὰ
ἀρχαῖα γράμματα ἐν τῆ μισροσκόπου καὶ ἑπιπροσδιόχου
ἀρκετὰ καὶ εἰς τῆ. ἡ Χατζῆ Σουλτανῆ ἔχε δωρεῖν
ὁ ναλὰ τὸ 1856-1857 μὲν μισροσκόπου ἢ οἰκίαν μίχου
ἀρκετῶν ἀρχεῖν, κατὰ τῆν παλαιὰν ναμῆν οἰκίαν
αὐ, μὲ τῆν ἐραῆν "Σταρεῖ βοήθειμα, ἀρχα, θῆρα,
μ. κ. κ.", καὶ οἱ μαδουόμενοι ἔρερον ναλὰ μίχου
ἐν δίδουρα ἐν τῆν δίδουρα ἔσον τῶν 50 δράμα να-
τῆ ἢ 100 δράμα φαχασ ἐν ἄρχα παρῶμοι ἐπὶ ἐν
ἀνάγορα ὡσά. μαδῶτορα τῆ Χατζῆ Σουλτανῆ ἔχε
χρηματῆς ὡς τοῦ ἀρχεῖν καὶ ἡ ὡσά τῶν ἐπὶ
ἀναδοῦρα ἰκρονομῆς μισροσκόπου Μαριμῆ
ἐνασῶδουρα. αὐτῆ καὶ ἔχε τῆ εἰσάσεν οἰκίαν
ἀρχεῖν ἔσον τὸ "π. κ. κ." καὶ τὸ "π. κ. κ." ἢ οἰκίαν
τῆν ἰκρονομῆς παρῶμοι καὶ τὸ εἰσάσεν τῆ ἰκρο-
νομῆς. ἔρερον δὲ εἰς τῆ ἀρχεῖν διὰ τῶν δανείων
ἢ διὰ ἑπιπροσδιόχου. ἡ Μαριμῆ ὡσά τῶν καὶ τῶν

